

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2022. április 11–17.

Beszélgetés Bíró Miklóssal

Megújulás Pannonhalmán

Séta a zirci látogatóközpontban

Fotó: Mészáros Ákos

Istent illeti meg a hála és a köszönet

Beszélgetés Bíró Miklós kántorral

Több évtizedes kántori szolgálataért Szent Adalbert-díjban részesíti Bíró Miklóst, az angyalföldi Szent Mihály-templom nyugalmazott kántorát Erdő Péter bíboros, prímás. A díjátadás április 23-án lesz az esztergomi bazilikában. A kiütiintetettel beszélgettünk.

– Hogyan emlékszik vissza a gyermekkorára?

– Nyolcgyermekes család harmadik gyermekeként születtem 1951-ben. A szüleim nagyon örültek, remélték, hogy szent leszek. Apukám szigetelő volt, művezetőként dolgozott, anyukám otthon nevelte a gyerekeket. Apám azt kérte a beosztottjaitól, hogy ne lopjanak, mert abban az időben a munkások minden mozdíthatót elvittek. Nekem és a testvéreimnek nyaranta munkát kellett vállalnunk. Egy hatalmas építkezésen egyszer megláttam egy kidozott ablakot. Gondoltam, hazaviszem, jó lesz otthonra. Így is tettem, de apu rám parancsolt: Azonnal vidd vissza! Ha rájönnek, hogy te hoztad el az ablakot, rögtön elhíresztelik: a főnök minket arra int, hogy ne vigyünk el semmit, bezzeg a fia szabadon lophat! Az ablak egyébként teljesen használhatatlan volt.

– A szülei hívők voltak?

– Igen, így mi is nagyon erős vallásos nevelést kaptunk. Budapesten, a nyolcadik kerületben nőttem fel, a Nap utcában. Általános iskolás koromban mindennap templomba jártam, a jezsuiták Jézus Szíve-templomába. A testvéreim „pogányok” voltak, ők csak vasárnap mentek misére. Nagyon szép időszak volt, sok jó emberrel, pappal találkoztam. Természetesen sok volt köztük a jezsuita, de a szerzetesrendek feloszlása után titkolniuk kellett, hogy hová tartoznak. Évekkel később tudtam meg, hogy az egyik letartóztatott, nagy szónoki tehetséggel bíró jezsuita atyát, akinek a szentmiséi alatt mindig tele volt a templom, kábítószerekkel tömték, amikor vallatták, hogy válaszoljon a kérdésekre. Akkora adagokat kapott, hogy a szabadulása után is kénytelen volt drogokkal élni, ebbe halt bele. Hajnal György volt a lelkiatyám, ő nemrég hunyt el. Említhetem Kerka Antal atyát is, aki nagyon ritkán misézett ugyan, de élmény volt hallgatni. Vagy Artner Edgárd egyháztörténészt, egyetemi tanárt, aki hatalmas műveltséggel rendelkezett.

– Ön Budapesten, a nyolcadik kerületi, Csobánc utcai Zrínyi Ilona Gimnázium-

ban érettségizett, és rögtön ezután beadta felvételi kérelmét a papi szemináriumba.

– Igazi buli volt, ahogyan leérettségiztem. Az egyik tantárgyból, már nem tudom, melyikből, szinte semmit nem tudtam. Ott volt az igazgató is, egy nagyon rendes hölgy. Eljásztottam, mennyire ideges vagyok, és félek, így átengedtek egy kegyelemkettessel. Egyébként soha nem voltam jó tanuló. Azon a nyáron fogalmazódott meg bennem, hogy pap akarok lenni. Nem voltak látomásaim, misztikus élményeim, a döntésem egyetlen oka az, hogy segíteni akartam az embereken. Alighogy felvettek a szemináriumba, októberben behívtak katonának; nemcsak engem, az egész évfolyamot. Két évet töltöttem a honvédségnél. Életemben nem nevettem annyit, mint ott. Az előjáróim természetesen tudták, hogy papnak készülsz, és be-beszóltak, de én minden csak nevettem. Erre még jobban nekibátorodtak, én meg annál jobban nevettem. Egyszerű, nagyon rendes emberek voltak. Azt mondták: Miki, belőled nem lesz pap. Bezzeg a Tóniból biztosan az lesz! Így is lett, ma ő a székesfehérvári megyéspüspök, Spányi Antal. A leszerelésem után azért természetesen visszamentem a szemináriumba, két és fél évet töltöttem ott. Aztán egy nap az előjáróink közölték, hogy csomagoljak, mert eltávolítanak a szemináriumból a Deák testvérekkel együtt. András, aki később, a rendszerváltoztatás után parlamenti képviselő lett, megnősült, hat gyermeke született. Szegény meghalt már. A testvére, Gábor orvosí egyetemet végzett.

– Miért tanácsolták el Önöket?

– Az volt a baj velünk, hogy gitározunk, azt mondták, fegyelmezetlenek vagyunk. Valóban játszottunk keresztény dalokat, amelyek akkoriban kezdtek népszerűvé válni. A hatóságoknak jó szemük volt ahhoz, hogy meglássák az egyik legnagyobb veszélyt, a fiatalok nyelvén szóló evangélicációt. Azt is felrótták nekünk, hogy vidámak vagyunk, sokat nevetgélünk, engem például elneveztek Ciki Mikinek. Az igazsághoz tartozik az is, hogy a második év végén szerelmes lettem. Hezitáltam, hogy mit tegyek. A lelkiatyám azt mondta, menjek vissza a szemináriumba, adjak időt ma-

gammak, és majd eldöntöm, hogyan tovább, ha eljön az ideje. Végül az előjáróim eldöntötték helyettem, és ez nem volt igazán emberséges dolog tőlük. Mindhárman nehezen éltük meg az eltávolításunkat.

– Nem volt Önben olyan érzés, hogy Isten vetette el?

– Nem, egyáltalán nem gondoltam ilyesmire. Nagyon sok jót és szépet tanultam a szemináriumban.

– Hogyan alakult ezután az élete?

– Először kántorkodtam a Rokolya utcai templomban, de csak kilenc hónapig, mert olyan kevés pénzt kaptam, hogy nem tudtam megélni belőle. Közben újra szerelmes lettem, meg is nősültem, a világ legaranyosabb asszonyát vettem el. Nem sokkal később a honvédség megajándékozott a tartalékos katonai szolgálathoz tartozó meglepetéscsomaggal. A feleségem akkoriban áldott állapotban volt, a harmadik gyermekünket vártuk. El kellett mennie egy vizsgálatra, hogy igazoljuk a várandósságát a seregnek. Szegény nem örült ennek, azóta is lelkiismeret-furdalásom van emiatt. De így végül nem kellett bevonulnom.

– A gyermekei mivel foglalkoznak?

– Fiaim már családosak. Szabolcs villamosmérnök, három gyermekük van, Amerikában élnek. István geológus, júliusra várják az első gyermeküket. Két lányom

még eladósorban van, Zsófi művészettörténész, Anna geológus. Nagyon örültünk mind a négy gyermekünk születésének, sokat játszottam velük kiskorukban, de az igazi érdem a feleségemé. Pelenkázott, főzött, nagy szeretettel nevelte őket. Sokszor volt egyedül, mert tizenhárom évig vidéken dolgoztam, minden otthoni feladat ráhárult. Őt illeti a babérkoszorú!

– Mivel foglalkozott vidéken?

– Könyvterjesztő voltam, úgy is mondhatjuk, könyvügynök. Hétfőn elmentem, péntek este visszajöttem, különböző városokban jártam. Létérdekünk volt, hogy minél több könyvet adjak el, mert ennek arányában kaptam a fizetésemet. A nyolcvanas évek végén aztán azt mondta az igazgató: elvtársak, vége van, vegyék tudomásul, vége van! Összeomlott a vállalat. Még ezt megelőzően meghalt az édesanyám, ott voltam mellette a halála pillanatában. Anynyira kikészültem, hogy nem tudtam dolgozni, elhagyott az erőm. Egy könyvügynöknek folyamatosan beszélnie kell, kedvesen rávennie az embereket a könyvvásárlásra. Én akkor képtelen voltam erre. Fél évbe tellett, míg úgy-ahogy rendbe jöttem. Akkor elmentem gépkocsivezetőnek az Édességbolt Vállalathoz, csokit terítettem a boltokba. Egyik nap induláskor tolatnom kellett volna a Barkassal, de nem tudtam, hol a hátramenet. Megkérdeztem az egyik kollégámat: Hová tettétek ennek a kocsinak a rükvercét? Csodálkozott, nézelődött kicsit, és persze gyorsan megtalálta. Itt van, látod? Jaj, most már én is látom! Tudtam vezetni, de ezután inkább gyorsan eljöttem innen, és visszatértem a könyvesekhez. Később az óbudai Kövi Szűz Mária-plébániára jelentkeztem kántornak, Vigassy Mityuhoz (a 2020-ban elhunyt Vigassy Mihály plébános, pápai prelátus –, a szerk.) aztán pedig a Babér utcai Szent Mihály-templomba, Vigyázó Miklós plébánoshoz. Itt húsz évig kántorkodtam, majd áthelyeztek a Rokolya utcai templomba, ahol csaknem ötven évvel ezelőtt kezdtem a kántorkodást.

– Az imént említette, hogy a szemináriumban az előljárók rossz néven vették, hogy evangelizációs zenét játszottak.

– Szerettük ezeket a dalokat, de eleinte sokakkal nehéz volt elfogadtatni ezt az új hangzást. Akkoriban nagy újdonságnak számított, hogy a mise alatt gitározunk a szemináriumban. De igazából nem ez volt a fő oka annak, hogy elküldtek a szemináriumtól, ezt csak ürügyként használták fel ellenem.

– Mi volt a valódi ok?

– Vigyázó Miklós barátom mesélte el harminc évvel később: az igazi ok az volt,

hogy a Deák testvérek a Regnum Marianum közösségébe tartoztak, ami akkor tilos volt. Mivel együtt zenéltem velük, az előljárók azt hitték, én is a Regnumhoz tartozom, pedig akkor ez még nem így volt. A püspök döntött, gondolom, állami nyomásra. Ma már semmiféle harag nincs bennem, de akkor nagyon kiborultam. A nővérem, látva, hogy nem vagyok jól, felhívta Vigyázó Miklóst – akivel az esztergomi szemináriumban együtt voltunk kispapok –, és a segítségét kérte. Erre ő kiszökött a szemináriumból, és felutazott hozzám Pestre. Az, hogy titokban hagyta el a szemináriumot, ötszörös halálos bűnnek számított, onnan csak engedéllyel lehetett eltávozni. Valaki besúgta őt, ezért Miklóst is kirúgták. Több évig dolgozott a szakmájában szakácsként, végül Lékai László bíboros érsek vette vissza.

– Hozzáértő emberek a katolikus Cseh Tamásnak nevezték Önt. Sok dalt szerzett, és igényes szövegeket írt hozzájuk. Nem áll távol Öntől a humor és az ironia, s dalait átszővi a vallásos érzület. Erről tanúskodik a politika védőszentjéről, a VIII. Henrik idejében vértanúhalált halt Morus Tamásról szóló, énekelt verse is: „Úgy értjük meg Morus Tamást, / Hogyha látjuk a ritmusát. / Az életnek nagy jogát, / Kényelmét és otthonát / Feladta Ó. / Hogyha nehéz az életed, / Érzed, elhagy az Istened. / Tedd azt, amit nem teszel. / Hidd el, hogy él benned. / Hogyha gyilkosok törnek rád, / Tudd, hogy vár rád egy új világ. / Az életnek nagy jogát, / A szívédnek ritmusát / Felülmúlja Ó. / Hogyha hitednek lángja ég, / És még akad egy gyertyavég, / Ne fújd el a szívédét, / Keresd, ami Istené! / Dicsőség Atya föntségnek, / Egyszülött Fiúistennek, / Háromságos egységnek! / A szűkszavú Istennek / Örökkön át!” De említhetném a Halak című dalt is...

– „Kis tónak mély vizében / élt egy halcsapat, / Játszadoztak, jót fociztak, Aranycsapat. / Kagylóval folyt a játék, / Nagy volt a tét. / Győztes fiúk úgy érezték, / Az

élet szép. / Kis tónak mély vizében / Élt egy halcsapat, / Gólt kapott, és lehorgasztott fejfel haladt. / Egyik kis hal bánatában elkullogott, / Ráfeküdt a víz színére, / Úgy sodródott. / Jött feléje egy giliszta, / De finom falat! / Rákapott, s egy pillanatra / Torkán akadt. / Kis halnak nagy agyában / Nem volt gondolat, / Így van ez, mert késő bánat! / Nem volt már szabad. / Horgász várta már a parton, / Lesz finom falat, / Élő vizek forrása, én elhagytalak. / Kis tónak mély vizében, / Így imádkoztak: / Élő vizek forrása, el ne hagyjalak!”

– Az élő vizek forrása nem más, mint Jézus Krisztus?

– Természetesen. Krisztus kezdettől fogva alap volt az életemben, és a Szűzanya is. Vannak kedvenc szentjeim is, legjobban ta-

lán Assisi Szent Ferencet és Szent Pio atyát szeretem. Az egyik korabeli feljegyzés szerint Pio atya miséjén annyian voltak, hogy nem tudott bemenni a templomba. Erre fogta magát, és berepült az oltárhoz. Ez a történet nagyon tetszett nekem. Egyszer én is szeretném megtenni, hogy felrepülök a kórusra. Pio atyát egész életében kínozták a sátán, még meg is verte, fizikai nyomai voltak ennek, de ő mindvégig megmaradt csodálatos szentnek, megkapta a stigmákat is. Assisi Szent Ferencről a közelmúltban hallottam a rádióban, hogy egyszer halálos ragály tört ki a marhák között. Ferencnek akkor már megvoltak a stigmái. Megmosakodott, és otthagyta a véres vízzel telj lavórt. Valaki azonban elcsente, és a már kifejűdt marhákat meglocsolta ezzel a vízzel. Az állatok ettől meggyógyultak. Ezért kértem én is Szent Ferencet: Locsolj meg, légy szíves, a lábvizeddel, hogy fölébredjek és dolgozzam! Ezt a csodát azért kértem tőle, mert tavaly meghalt a feleségem, és azóta nagyon gyenge vagyok, fáradékony; gyászolom, nem tudok magamhoz térni.

– Mit jelent Önnek a Szent Adalbert-díj?

– Azt, hogy én is szent vagyok... De komolyra fordítva a szót: azt hiszem, ez nagy elismerés az Egyháztól, amit köszönettel fogadok. Kedves gesztus. A hála pedig Istennek jár. Hálás vagyok minden jóért és rosszért, amit a Teremtő kegyelméből kaptam az életemben.

Bodnár Dániel
Fotó: Lambert Attila

Megújulás térben és időben, Pannonhalmán

Megújulás címmel időszaki kiállítás nyílt a Pannonhalmi Főapátságban Szent Benedek ünnepén, március 21-én. Hat művész kapott felkérést, hogy reflektáljon a címadó fogalomra. A témaválasztás egy nagyobb ívbe illeszkedik. A bencés szerzetesközösség 2024-ben ünnepli a főapátság szívében álló Szent Márton-bazilika felszentelésének 800. évfordulóját. Az ünnepre való felkészülés jegyében tavaly az emlékezet került a rend figyelmének fókuszába. Az idei évre kulturális és spirituális évadot hirdettek, vezérmotívumként a megújulást jelölve meg. 2023 kiemelt témája a zárandoklat lesz, s végül a készületi idő záróevadában maga a jubileumi esztendő és az ünnep következik.

A megújulás évében a főapátság három időszaki és egy állandó tárlatnak is otthont ad, s a témát górcső alá veszi a *Pannonhalmi Szemle* és más kiadványok, illetve különböző konferenciák is. Idén minden eddiginél több, tizenkét lelkigyakorlatot tart a közösség. Pannonhalmán nem csupán a helyszínt biztosítja, hanem a szerzetesek is tevékeny közreműködői lesznek ezeknek az alkalmaknak.

Az idei kiállítások szorosan kapcsolódnak az elmúlt időszakban a főapátság körül kialakult kortárs művészeti mecenatúrához, és a Ferenc pápa által ugyancsak az idei évben elindított szinodális folyamatra is érzékenyen rezonálnak. „Mi, keresztények úgy tartjuk, hogy életünkben a megtérés állandó. Ez hatalmas ellentmondás, hiszen a megtérés változást jelent, az állandóság pedig stabilitást feltételez” – vélekedik Dejcsics Konrád OSB, a Pannonhalmi Főapátság kulturális igazgatója.

A *Megújulás* címet viselő tematikus tárlatot a rendalapító tiszteletre tartott ünnepélyes konventumisét követően a főapátság kulturális igazgatója; Bazsányi Sándor irodalomtörténész, irodalomkritikus, esztéta; a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense, valamint Don Tamás kurátor nyitották meg a Főapátsági Könyvtár épületében.

A vendégeket, köztük Hortobágyi T. Cirillt, a Pannonhalmi Területi Apátság ordináriusát és a Magyar Bencés Kongregáció prézes apátját; Várszegi Asztrik emeritus főapátot; Felföldi Lászlót, a Pécsi Egyházmegye főpásztorát; Vas Gábort, Pannonhalmán polgármesterét, a felkért alkotókat, a bencés testvéreket és diákokat Kormos Gyula, a főapátság kommunikációs vezetője köszöntötte, majd átadta a szót Dejcsics Konrádnak. A kulturális igazgató beszédében arra a kérdésre adott választ, miért éppen a kortárs művészetet hívta segítségül Pannonhalmán ahhoz, hogy a megújulás fogalmát körüljárja és bemutassa. Szent II. János Pál pápának a természettudományok és a teológia kapcsolatáról mondott szavait idézve a bencés szerzetes leszögezte: a hívő embernek és közösségnek feladata, hogy rendszeresen tájékozódjon a kortárs kultúráról, és időről időre felülvizsgálja, nem szükséges-e azt a teológiai és spirituális reflexióban is figyelembe venni. Hiszen a kortárs művészet és kultúra – a természettudományokhoz hasonlóan – ugyancsak *loci theologici*, vagyis a teológia, a hit elmélyítésének helye. A művészet Isten egyik nyelve, amely révén az emberhez szól, s a pannonhalmi bencés közösség is eszköz kíván lenni ebben a kommunikációban.

Bazsányi Sándor irodalomtörténész, esztéta a művészetnek e közvetítő szerepéről osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. „A művészet az a hely, tapasztalat, hívás, amely leginkább felszólíthat a megújulásra, megújításra. A Katolikus Egyház régiségénél fogva nem engedheti meg magának, hogy ne éppen a megújulás legyen a legfőbb témája, vagy legalábbis legfőbb témái szoba ho-

zatalának módja – mondta, hozzátéve: – Csakis így, folytonosan megújuló voltában, a lelki, szellemi és intézményes kulturális megújulás változatos formái révén válhat képessé arra, hogy rákérdezzen saját megváltoztathatatlan alapjára. Pontosabban az alaphoz, ama bizonyos szegletkőhöz való viszonyára, hogy ne csak kiüresített dísznek, álságossá maszatolt cirádának bizonyuljon az épület boltozatát egyben tartó zárókőre faragott képmás, Krisztus arca.”

A megnyitón Don Tamás, a MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ munkatársa, a tárlat kurátora a koncepcióról szólt. „A kiállításra felkért művészekkel nagyon izgalmas volt megvizsgálni azt, hogyan viszonyul az egyén a megújuláshoz, illetve mi az, ami a művészetben, a művészettörténetben is fontos, ugyanakkor az egyes alkotók életművében is. A művészettörténetet lényegében a megújulások történetének is tekinthetjük. Művészet és megújulás kéz a kézben jár, ahogyan a vallás és a megújulás is” – fogalmazott.

A Főmonostori Kiállítótérben november 11-éig megtekinthető időszaki kiállítás elsősorban az egyén megújulásával foglalkozik, amit általában tudatos kritikai önvizsgálat előz meg. Ez a folyamat lassú és nehéz, nélküle azonban nem létezik igazi változás. A tárlaton látható művek többféle módon kapcsolódnak Pannonhalmához, illetve az egyházi megújulás gondolatához. Néhány, már máshol is bemutatott munkát új kontextusban láthatnak a nézők, a kiállított művek többsége azonban kifejezetten erre az alkalomra készült.

A beszédek után a jelenlévők exkluzív tárlatvezetésen vehettek részt, amelyen maguk az alkotók beszéltek műveikről.

Elsőként Juhász Nóra avatta be a hallgatóságot *Srácok a ködteger felett* című festménye keletkezéstörténetébe. A művész elmondta, régóta foglalkoztatja a tinédzserkor kérdése, és tematikus festményei ennek az életszakasznak állítanak emléket. Annak a védett, mégis oly kiszolgáltatott köztes időnek, amely telve van érzelmekkel, indulatokkal, testi nehézségekkel, bizonytalansággal, elvágódással, profanitással s ugyanakkor romantikával is. A képeken óriásira nagyítva jelenik meg a pannonhalmi tájban e két szélsőség: a bencés gimnázium diákjai az ezeréves apátság külső és belső tereiben érnek férfivá, hangjukat a focimeccseken ősi falak visszhangozzák. Juhász Nóra Caspar David Friedrich évszakai ábrázoló alkotásait parafrázálja (*Alkonyati séta, Késő őszi er-*

dő, Téli táj templommal, Tavasz, Nyár). „Friedrich képein is gyakran jelennek meg emberi alakok, eltörpülve a természet, a táj hatalmas háttére előtt. Az én festményeim a pannonhalmi diákok csatangolnak alkonyati színátmenetekben, a távoli kápolna sziluettjével a hátuk mögött, magányos tárgyak és növények között” – magyarázta a művész. A négy évszaktot ábrázoló képein feloldódnak a határok a valós és a képzelt pannonhalmi terek között. A sorozat ötödik képe azonban nem fikció: „Pannonhalmi látogatásom éppen az év egyetlen valóban télies napjára esett, és a behavazott tanösvényen sétálva egy komplett iskolai osztály futott el mellettem a testnevelésóráján. Volt köztük két fiú, akik egy kört megspórolva kiálltak nézelődni a kilátó szélére, a fehér téli táj és a lassan foszladozó köd fölé.” Juhász Nóra képein ez a látszólagos ambivalencia, az örök változás nyugodt, méltóságos állandósága a legmegkapóbb. Ez a kontraszt magát a kamaszkort is szépen körülrajzolja.

Puszt Zsófia fotóművész így számolt be az alkotási folyamatáról: „A kiállításra készülve lehetőségem nyílt arra, hogy egyfajta workshopon vehessek részt a pannonhalmi gimnázium 11.b osztályos tanulóival, és így közös alkotásokat készítsünk. Médiuumunknak először a videót, majd mellé a fotót választottuk. Az nagyon konkrét tervvel és problémakörrel – a környezetszennyezés témájával – érkeztem a fiúk közé, ám hamar világossá vált, hogy nekik is határozott és az enyémtől merőben eltérő elképzelésük van arról, mit is szeretnének csinálni. A hatnapos intenzív együtt alkotás során két víziójuk öltött testet a Megújulás szóval kapcsolatban.”

Az egyik egy személyes hangvételű kisfilm, amely arra a kérdésre keresi a választ, vajon hányszor kell az embernek az életben megújulnia, s ehhez hányszor kell levetkőznie fölös rétegeket, kíméletlen önvizsgálatot tartva. A másik alkotás pedig egy fotográfia, amely a profán és a szakrális képi kontrasztjával közelít a megújulás problematikájához, nem személyes szempontok alapján.

Mátrai Erik neve nem ismeretlen a Pannonhalmi Főapátság kiállítótereiben: két korábbi művével szerepelt már a 2009-es *Az ikontól az installációig* című kiállításon. Abban az évben egy szerzetessel folytatott beszélgetés során merült fel benne a kérdés: lehetséges-e a 21. században igazi ikont készíteni? Mátrai arra a következtetésre jutott, hogy nem lehet, és a belátás fordulópontot eredményezett alkotói megközelítéseiben. Isten jelenlétének megragadása, a hit továbbra is központi kérdése maradt, de kifejezésformáiban absztraktabb megoldások felé mozdult. Ennek egyik megnyilvánulása a mostani tárlaton látható fényinstalláció, amellyel kapcsolatban elmondta: a katolikus liturgia egyik fontos eleme a monstancia, melyben kiemelt alkalmakkor felmutatják a Szent Ostyát, Krisztus testét. Fényes, sugaras kialakítása a Szentlélek kiáradását jeleníti meg nagyon egyszerűen, szinte piktoramszerűen. A kiállított munkában azonban nem maga a monstancia van kiemelve, sőt: valójában el van rejtve egy kubusban, amelyen belül erős megvilágítást kap. Ez a fény egy részen keresztül kiárad, és a szemközti falra vetül. Nem magát a tárgyat látjuk

tehát, hanem az általa visszavert fényt: így mintegy fénytestet öltve jelenik meg a térben. Ha a lyukon keresztül próbáljuk megnézni, nem láthatjuk: elvakít bennünket a szembefény. A falra színes, egymással keveredő foltok vetülnek csupán, de néhol, ahol valamennyi szín megfelelő módon együtt áll, megszületik a tiszta, fehér fény, amely minden színt tartalmaz, magában hordozva a teljességet: a megújult kiáradást. Hasonló ez ahhoz, mint amikor Istenre gondolunk; az ő fényének is csak földi kivetülését érzékelhetjük – magyarázta Mátrai Erik.

Borsos Lőrinc – azaz a Borsos János és Lőrinc Lilla alkotta művészeti duó – izgalmas installációval képviselteti magát a tárlaton. Az alkotópáros a mindenkori női és férfiszerepeket, ezek jelentésrétegeit, egymáshoz való viszonyát és aspektusait vizsgálja, miközben párkapcsolati problémákat is megjelenít.

„Három éve vagyok anya, és még mindig lehangol az új élet születésének misztériuma. Itt van egy kis test, egy ember, aki eddig nem volt, és aki most néz, gondol valamit, figyel, cselekszik, érez és akar. A világ megújul általa, akár nagy tettek hivatott, akár kisebbekre. A megújulás az anyát is érinti: semmi sem olyan, mint a szülés előtt volt, az egész élet kicserélődik, máshol lesz a világ közepe. Két sorozatot készítettem az elmúlt időszakban, melyek a szülés és a születés kérdéseivel foglalkoznak. Az *Én fiam* sorozat darabjai a születés és az új élet felett érzett örömről szólnak. Megkísérlik megfogalmazni azt a belső csodaélményt, amit anyaként, szülőként érzek – fogalmazott a soron következő teremben Fátyol Viola. – A 204 című anyagot az öröm képei után készítettem. Ebben a terapiszerű munkában a kisfiam születésének nehéz körülményeiről emlékezem meg. István 2019 januárjában született, egy hirtelen fellépő terhességi betegség miatt a vártnál két hónappal korábban” – tette hozzá az alkotó.

Végül Molnár Judit Lilla avatta be az érdeklődőket *Addig – amíg* címet viselő alkotásának kulisszatitkaiba. „Modern életünk

nagy kihívása, hogy a vállunkra nehezedő feladatok között balanszírozva kitaláljuk és megoldjuk, hogyan ne daráljon be minket a gépezet, hogyan ne csússzon ki a kezünk közül az irányítás. Ördögi köreink leküzdéséhez megújulásra lenne szükségünk, valamiért azonban minden próbálkozás ellenére újból és újból ugyanazzal a helyzettel találjuk szemben magunkat. Minél keményebb erőfeszítéseket igyekszünk tenni a változás érdekében, annál nagyobb eséllyel fáradunk ki, és veszítjük el az irányítást. Az önkontroll működése ugyanis az izoméhoz hasonlítható: a nagyobb erő kifejtés nagyobb kimerülést okoz. Talán ez lehet a magyarázata annak, miért olyan nehéz feladat a valódi megújulás, miért válunk a körülményeink rabjává, miért teremtünk újra és újra csapdát önmagunk számára, ahelyett, hogy kiszállnánk a szorító körforgásból – magyarázta az alkotó, hozzátéve: – Úgy tűnik, a kemény erőfeszítés és az erős akarat csak addig elég a *status quo* meghaladására, míg végül fel nem oldódik benne.”

Horogszegi-Lenhardt Erika
Fotó: Lambert Attila

Minden arany, ami fénylik

Séta a zirci látogatóközpontban

Valóban így van, ahogy a főcímben olvashatjuk, az ember alig akar hinni a szemének. Akárcsak a *Mackenna aranya* című filmben, melyben a cowboyok valóságos aranybányára találnak, és minden csillog-villog, még a patakban is arany folyik víz helyett. Ez jutott eszembe a zirci ciszterci apátsági templomban, amikor megpillantottam a hatalmas főoltárt, az ország legnagyobb barokk oltárát. A templomokban egyáltalán nem ritka az arany szín alkalmazása. A harmincas években a neobarokk Budai Ciszterci Szent Imre-templomban is sok aranyat használtak a főoltár, sőt a mellékoltárok és a szószék díszítésére is. A zirci templomban négy márvány vagy márványhatású, gyöngyház színű oszlop között szentek, apostolok szobrait láthatjuk a sok kanyargós girland és a tabernákulum körül, ahogyan mondtuk, aranyba öltöztetve. De gyorsan tegyük hozzá: itt minden csak aranyozott. Az egész oltár természetesen fából van, az aranyozás aranylapokkal készült, aprólékos, fáradságos munkával, tehát szó sincs arról, hogy tömör arany lenne az oltár. Látszik az egész templomon, hogy nem olyan régen – 2005-ben – fejeződött be a teljes felújítása. Mint megtudhattuk, tíz évig dolgoztak a szakemberek az apátsági templom oltárainak, szobrainak megtisztításán, a szüette területek kezelésén.

Zircre kirándulni igazi élményt jelenthet az egész családnak, hiszen az utóbbi évtizedekben csodaszép kisvárossá fejlődött a hegyekkel körül vett bakonyi település. Az országban, ahol csak lehet, sokféle látogatóközpontokat alakítanak ki. Ezek sok mindent magukba foglalhatnak, Sárospatakon például a várat a hozzátartozó palotarásszal, mellette egy ágyúöntő műhellyel.

De térjünk vissza Zircre, erre az egyedülállóan szép ciszterci épülethez és parkra. A Zirci Ciszterci Apátság templomát 1732 és 1752 között építették a sziléziai Heinrichauból érkező ciszterci szerzetesek. Szabályosan keletelt, ötvennégy méter

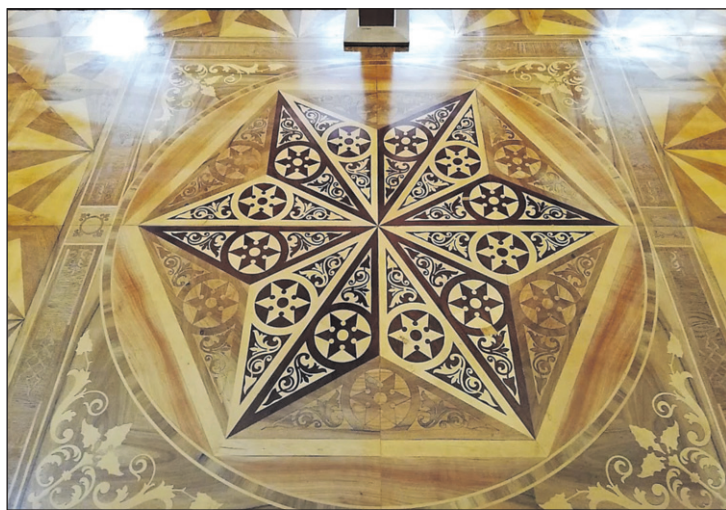
hosszú és huszonnégy méter széles, a belső magassága huszonöt méter. A középkori apátság köveiből épült, tervezője ismeretlen. Fából készült berendezésének, művészi faragásainak elkészítése 1770-ig tartott. A faragások minden valószínűség szerint a pápai pálosok munkáját dicsérik. A szentély, a hajó és az oldal-kápolnák mennyezetfreskóinak alkotója egy csaknem ismeretlen mester, Wagenmeister (vagy Wagenmeister) József pesti festő, aki 1744-től 1748-ban bekövetkezett haláláig dolgozott itt. A zirci templomnak két orgonája van, a kóruson a romantikus hangzásvilágú nagyorgona, a szentélyben pedig a barokk kisorgona.

A templom keleti záródását teljesen kitöltő főoltár közepén Szűz Mária mennybevételének mozgalmas képe látható. A hatalmas olajfestmény Franz Anton Maulbertsch első nagyszabású alkotásai közé tartozik, amely 1752-ben, Bécsben készült. A főoltár szobrai balról jobbra haladva Szent Pétert, Keresztelő Szent Jánost, Szent Benedeket, Szent Bernátot, Szent Józsefet és Szent Pált ábrázolják.

Az apátsági templom mindenekelőtt a szerzetesek imahelye, ahol az alapítók szándéka szerint a zsolozsmát imádkozzák. A templom basilica minor rangot kapott 1982-ben, a Zirci Ciszterci Apátság alapításának nyolcszázadik évfordulóján. A bazilika egyben plébániatemplom is.

Ha továbbmegyünk, az apátsági épületben a második emeleten találjuk a közel hatvanötezer kötetes műemlék könyvtárat. Az első könyveket a 18. században az új alapítást végző heinrichauai szerzetesek hozták magukkal. A gyűjteményhez 1950-ben már több mint hatvanezer kötet tartozott. A ciszterci rend feloszlása után a könyvtár állami tulajdonba került, kezelésével az Országos Széchényi Könyvtár munkatársait bízták meg. A szakemberek gondozásába került gyűjtemény hiánytalanul megmaradt mind a mai napig. Két

könyvtártermet nézhetünk meg az épületben. A könyvtár hetven ösnyomtatványt is magáénak tudhat, ezek 1500 előtről származnak.

A középkori apátságot 1182-ben III. Béla király alapította. A virágzó közösséget a török uralom idején súlyos veszteség érte, a szerzetesek elmenekültek, az apátságot a törökök lerombolták. Feltárt romjai a Zirci Ciszterci Arborétumban láthatók.

Az újjáalapítás a 17. század második felében vette kezdetét, az apátsági templom és a hozzá csatlakozó három épületszárny – amint említettük – 1752-re készült el.

Majd egy évszázaddal később, Villax Ferdinánd apát működése idején, 1844 és 1846 között készült el a reprezentatív királyi lakosztály, a nagykönyvtár és az apáti épületszárnyat magába foglaló főhomlokzat. A látogatóközpontban megnézhetjük a Királytermet, amit a monostorba látogató uralkodók és családtagjaik, valamint más magas rangú vendégek fogadására alakítottak ki. I. Ferenc József császár és király két alkalommal járt a zirci apátságban. Először 1852 nyarán tett itt rövid látogatást, majd 1901 őszen élvezte újra a monostor vendégszeretét.

A Szentszék követei, a nunciusok és a ciszterci generális apátok is ellátogattak ide. 1950-ben, a rendek feloszlását követően

az apátság elvesztette funkcióját, s egészen 1994-ig iskolai könyvtárként szolgált. Az eredeti berendezés jelentős része elkallódott – pár bútor darab családoknál, ciszterci szerzetesek által vezetett plébániákon vagy más egyházi intézményekben vészelte át ezt az időszakot. A nagyterem négy sarkában visszaállították a négy bútorszígetet – a bal oldalon található bútorok eredetiek. A berendezés legrégebbi darabja, egy 1751-ben készült intarziás szekreter a királynéi szobában található. Ugyanitt látható néhány igen különleges tárgy is: egy, az apátság címerével díszített, az uralkodó fogadására használt étkészlet egyes darabjai, melyek a nagy vitrines tárlóban kaptak helyet. A kis tárlóban található porcelánszelece 1798-ból származik, s az alján található díszítés még ezen épületszárny kialakítása előtti időszakában mutatja az apátságot. A fedél belsején látható rajz a Zircet 1700-ban újjáalapító heinrichau apátságot ábrázolja.

Az épületegyüttes és a látogatóközpont 2021-ben készült el teljesen. Fel lehet menni a tetőre, a Vöröstoronyba, ahonnan remek kilátás nyílik, innen az egész Zirci-völgy belátható. A tornyot a 19. század során csillagászati megfigyelésekre is használták. A Királyteremmel egy időben készült el, vörösmárvány csigalépcsőjéről kapta a nevét, amely húsz méter hosszan kanyarog fel a csodás panorámát nyújtó kilátóhoz. A torony és a kilátó felújítása szintén 2021 végén fejeződött be.

Felfedező utunknak azonban még koránt sincs vége. Ugyanis az apátság barokk épületében kapott helyet a Bakonyi Természet-tudományi Múzeum, amely igazi élményt jelenthet a gyerekeknek és a felnőtteknek egyaránt. Szépen, igényesen kialakított diorámákon keresztül mutatják be itt a Bakony gazdag élővilágát. A különböző típusú fészkeket rakó madaraktól kezdve a falusi idillig sok mindent láthatunk itt. Például kitömött állatok is. A főbejárattal szemben egy csodás szarvasszalád néz velünk farkaszemet – vagy inkább „szarvasszemet”. Jávorszarvas, sőt még néhány barna medve is akad a kitömött állatok között. Igazi különlegesség a két mamutcsontváz. Ezek az óriások tízezer évvel ezelőtt, az utolsó jégkorszakban éltek. A két gyapjas mamut közül az egyik a Tonna névre hallgat, a mellette látható kölyök pedig a Mázsa nevet kapta. Mindkettő Csajág határában került elő egy útépítés során, 2006-ban.

Az épületcsoportban természetesen rendtörténeti kiállítás is helyet kapott. Itt szép maketteket, festményeket, miseruhákat, régi kőveket és különféle építészeti rekonstrukciókat nézhetünk meg.

Befejezéskeppen járjuk körül a rendházat, a nagyszabású épületegyüttest, és nézzünk körül az arborétumban is, így lesz teljes az ide látogató számára a kirándulás.

Alakulhat másképp

Gondolatok a *Licorice Pizza* című filmről

Gary (Cooper Hoffman) és Alana (Alana Haim) az iskola folyosóján botlanak egymásba. Mindketten évkönyvfotózásra érkeztek. Különös párbeszédük végén a fiú gyorsan kinyilvánítja érzeit: szeretem, ahogy beszélsz, szeretem, ahogy viselkedsz. A lány azonban lepatintja: hogy is kezdhethének együtt jární? Hiszen tíz év korkülönbség van közöttük, Alana javára. De Gary nem hagyja magát: kiöregedő gyerekszínészként érvényesülési képességével próbál felválni a lány előtt, és csakhamar belekezd az akkoriban felfutó vízágybizniszbe. 1973-ban járunk, a napfényes Kaliforniában, Paul Thomas Anderson rendező pedig olyan könnyedséggel tárja fel előttünk ifjúkorának világát, hogy a *Licorice Pizza* még a művészfilmes nosztalgiamozik idén tetőző hullámából is kitűnik.

Miután a folyton imbolygó kamera körbetáncolta a főhősök első találkozását, megmutatja nekünk az élénk színekben pompázó amerikai kertvárost, és végigkíséri ennek a különös kapcsolatnak az alakulását. Gary és Alana ugyanis nem tud dűlőre jutni egymással – legalábbis a romantikus filmek közhelytárának szabályai szerint. Mindketten tagadják, hogy szerelmesek volnának egymásba, ám amint egyikük új párra talál, a másik féltékenykedni kezd. Amolyan civódó baráti viszony ez a maga nagy pillanataival, piti összeveszéseivel és gyerekes durcijaival. A korkülönbség csupán első pillantásra zavaró, Gary ugyanis koravén, Alana viszont látványosan nem találja helyét a felnőttek között. Az előbbi

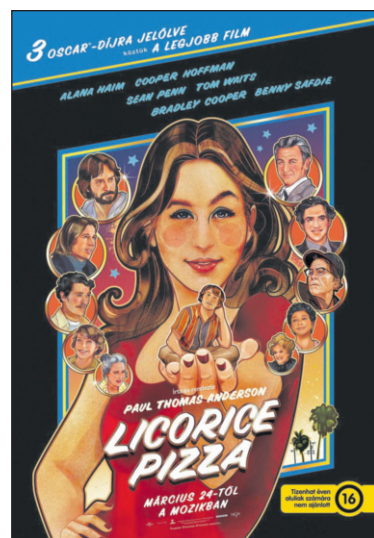

üzleti érzékét csillogtatja, tudatosságot mímel, az élet más dolgában azonban reménytelenül éretlen. Az utóbbinak határozott véleménye van a világról, mégis ide-oda sodródik, többféle munkát vállal, és családjából hozott szilárd értékrendje ellenére nem talál megnyugvást a hetvenes évek egyre kiábrándultabb nyugati társadalmában. Egyikük már, másikuk még kamasz: együtt várják, hogy túllegyenek végre a pubertáson. S közben egészen szurreális kalandokba keverednek.

A *Licorice Pizza* – a cím magyarul mályvacukor pizzát jelent, és a bakelitlemeze utal – itt tartogatja talán a legnagyobb csavarját: miközben a fő cselekményszál szinte teljes egészében az alkotók leleménye, a közösen átélt, nevetető epizódok szinte mindegyike valós alapokon nyugszik, de legalábbis a kaliforniai városi legendárium része. Hőseink így kerülnek kapcsolatba egy szociopata filmproducerrel (Bradley Cooper), egy japán akcentusú humorosan erőltető étteremtulajdonossal (John Michael Higgins) vagy egy régi hírnevből élő színésszel (Sean Penn), miközben pár perce feltűnik a vásznon Tom Waits és George DiCaprio, Leonardo DiCaprio édesapja is. A vendégszínészek alakítása pont annyira szórakoztató, hogy jót mulassunk rajtuk, mégsem vonják el a figyelmünket az ekkorra már megszeretett főszereplőinkről.

Új filmjével Anderson, életműve könnyedebb vonulatához (*Kótyagos szerelem*, *Boogie Nights*) csatlakozva, érzékeny látképet fest az ekkoriban csúcsra érő fogyasztói társadalomról. Az amerikai közember túl van a hippikorszak lázas naivitásán (azaz letett a tömegek spirituális megváltásának lehetőségéről), a Watergate-botrányon (vagyis mélységesen kiábrándult politikusaiból), gyanakodva

szemléli a vietnámi háborút (és hazai béketüntetésekre jár), és az olajválság kapcsán ekkoriban tapasztalja meg először, hogy a nyugati jólét bizony nem határtalan. Sajátosan megrekedt, önnön álmai által gúzsba kötött társadalmat mutat be Anderson, melyből Gary és Alana szeleburdi fiataloként kitörni igyekeznek. Nem véletlen a sok futás a filmben: miközben a benzinhiány közepette amerikai autók milliói vesztegelenek (erről kapunk egy vicces epizódot egy Ferrari és egy teherautó főszereplésével), a fiatalok legszívesebben kirohannának a világból – bele az életbe. Türelmetlenségüket egy idő után mi magunk is ér-

teni véljük, hiszen a színes-szagos hetvenes évek hívogató idilljét egyre több szokatlan momentummal árnyalja. Anderson kivételes érzékel adagolja ezt a csöndesen növekvő furcaságot, míg végül finoman szembesít minket azzal, hogy a világ, amit bemutat, részleteiben talán, összességében azonban sosem volt igaz.

A nosztalgia tehát hamis, az egyéni boldogságot azonban mégsem érvényteleníti: Gary és Alana végül egy utolsó, lelkesítő rohanással teszi nyilvánvalóvá egymás iránti érzeit. Hogy ebből beteljesült házasság, családi révbeérés vagy esetleg egy fokozatosan megtörő, végül fájdalmas kudarcba fulladó kapcsolat válik-e, nem tudjuk: Anderson elvágja az utolsó jelenetet. Nekünk pedig marad a befejezetlenség érzése, s vele a remény: alakulhat másképp is az élet.

(Paul Thomas Anderson: *Licorice Pizza*, MGM Pictures, 133 perc, 2021)

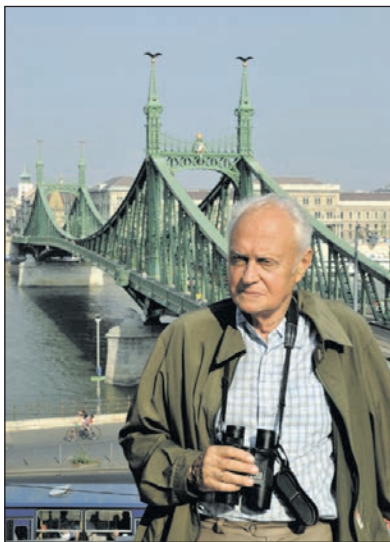
T E R M É S Z E T R A J Z

Schmidt Egon

Túzokdörgés

A tűzok Magyarország legnagyobb repülő tudó madara. A kifejlett kakasok tömege elérheti a tizenhat kilót is. A nyílt területeket szereti, tágas legelőkön, mezőgazdasági területeken él az Alföldön, elsősorban a Kiskunságban és a Tiszántúlon, valamint a Mosoni-síkon. A hazai állomány mintegy ezeröttszáz példányból áll. A tűzok magokkal, zöld növényi részekkel, férgekkel, rovarokkal táplálkozik, de elkapja a pockokat és a gyíkokat is. Téli tápláléka elsősorban a repce, kisebb-nagyobb csapatait ilyenkor rendszerint a repcetáblákon lehet megfigyelni. Csak távolról, mert a tűzok óvatos állat, ember közeledtére nyomban menekül. Állandó madarunk, de télen a nagy havazások délre kényszeríthetik, ahol határainkon túl sajnos sok veszélynek, például illegális lelövésnek van kitéve. Havas teleken a nemzetipark-igazgatóságok szakemberei letoltatták a repcefölddekről a fehér takarót, ezzel akadályozták meg, hogy a tűzokok elvonuljanak. Csodálatos látvány, amikor ezek a hatalmas madarak átrepülnek az égen. Méltósággteljesen, viszonylag alacsonyan szárnyalnak, de sajnos, különösen a fiatal madarak, nemegyszer a távvezetékeknek ütközve pusztulnak el. Szerencsére a vezetékeket ma már a tűzokos élőhelyek jelentős részén a földre süllyesztik, így a madarak szabadon repülhetnek.

Tavasszal, márciusban, április elején a kakasok a dürgőhelyeken gyülekeznek. Ide évről évre visszatérnek, így e területek védelme különösen fontos. A rozsdabarna színű madarak dürgés-kor szárnyukat kifordítják, és előbukkannak hófehér tollaik. A fejét hátrahajtó, nyakának szürkés-kék, oldalsó légzsákját felfújó, peckesen sétáló kakas már messziről látszik, felkelti a tyúkok figyelmét, amelyek nyomban közeledni kezdenek. A domináns kakasok több tyúkkal is párzanak. A tűzokdörgés megfigyelése nagyszerű élmény, de hangulata csak a környező hangokkal lehet

igazán teljes. A piros lábú cankó szép nászhangjai, a csapongó bíberek „bé-bic” kiáltásai éppen úgy hozzátartoznak, mint a magasban keringő mezei pacsirták gyönyörű trillái vagy egy közeli vízállásból messzire szálló levelibéka-koncert.

A dürgés és a pázások végeztével a tyúkok lerakják egy-három tojásukat. Mint minden, talajon fészkelő madárnak, a tűzoknak is sok az ellensége. A róka, az arany sakál, de sajnos a kaszálógépek is elpusztíthatják a fészekaljákat. A traktoros által időben észrevett tojások a Dévaványa közelében lévő, Sterbetz István barátomról elnevezett tűzokmentő telepre kerülnek, ahol kikeltetik őket, és a fiatalokat a megfelelő időben visszajuttatják a természetbe. A tűzok, „a magyar strucc” a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület címermadara. Fokozottan védett állat, természetvédelmi értéke egymillió forint.

Z E N E I A J Á N L Ó

Egyenes labirintus – Petőfi 200/Pilinszky 100/Lukács-passió. Ősbemutatókra kerül sor a Honvéd Férfikarral **április 11-én, 19.30 órától a Pesti Vigadóban.** Az *Egyenes labirintus* című előadás megannyi zenei csemegét – csupa ősbemutatót, rendhagyó zenei hangszerösszeállításokat, zenével átszőtt költészetet és húsvéti hangulatot – ígér a közönségnek. A hallgatóság egyazon előadáson találkozhat a magyar líra két történelmi jelentőségű alkotójával, a ma élő zeneszerzők hangjával és egy, Lukács evangélista szövegére írt férfikari passióval. A koncert első felében a magyar költészet napja alkalmából Pilinszky- és Petőfi-versek szólalnak meg hat kiváló fiatal zeneszerző – Barabás Árpád, Dobszay-Meskó Ilona, Horváth Márton Levente, Kecskés D. Balázs, Virágh András Gábor és Zarándy Ákos – feldolgozásában. Az est második részében a nagyhét kerül a fókuszba Nagy László Adrián: *Lukács-passió* című művének ősbemutatójával. A mű különlegessége, hogy a passiót élénk tórusztételek szövegét is a zeneszerző írta, aki ilyen módon költőként is bemutatkozik ezen a jeles napon. A különleges műben Jézus szerepét Kovács István Liszt-díjas operaénekes formálja meg. Vezényel: Lógó Tibor, Riederauer Richárd. (Jegyek kaphatók a helyszínen, az InterTicket országos hálózatában, valamint a jegy.hu oldalon.)

EGER 91.8 MHz | MISKOLC 95.1 MHz | TOKAJ 101.8 MHz
 SÁTORALJAÚJHELY 90.6 MHz | GYÖNGYÖS 102.2 MHz
 ENCS 95.4 MHz | HATVAN 94.0 MHz | TÖRÖKSZENTMIKLÓS 96.4 MHz

SZENT
István
 RÁDIÓ

szentistvanradio.hu

1% KÖSZÖNJÜK,
 HA SEGÍT BENNÜNKET!

ADÓSZÁMUNK: 18183674-1-42
 ORSZÁGOS KATOLIKUS RÁDIÓ ALAPÍTVÁNY

MAGYAR
 KATOLIKUS
 RÁDIÓ
katolikusradio.hu

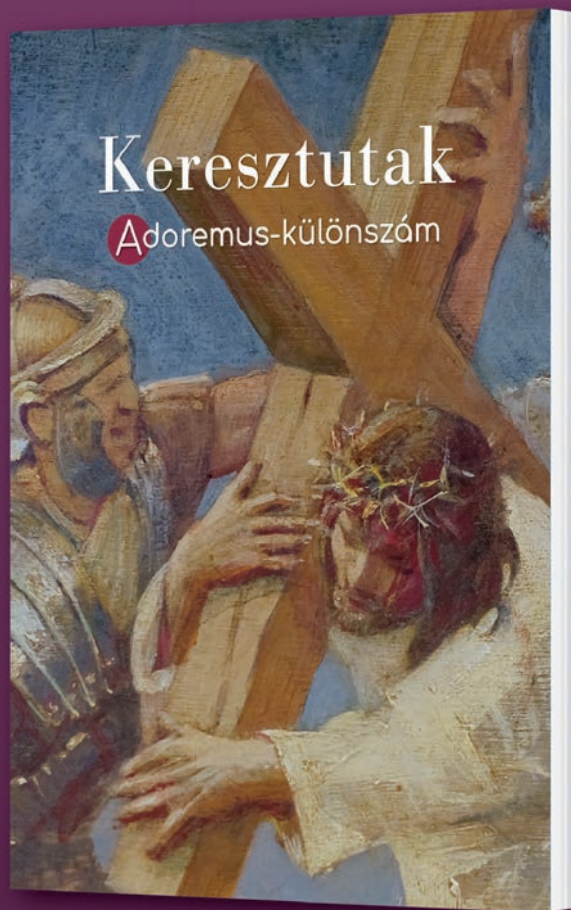

AZ *Újember* KÖNYVESBOLT AJÁNLATA A NAGYBÖJTI KÉSZÜLET IDEJÉRE

KERESZTUTAK Adoremus-különszám

A kiadványban az általánosan elterjedt mód szerinti, valamint a Római misekönyv imádságaira épülő keresztút mellett megtaláljuk Szent II. János Pál pápa 2000 nagypéntekén végzett és Ferenc pápa Isten irgalmasságát középpontba állító keresztútjának szövegét. Ezeken felül Sík Sándor, Romano Guardini és Jelenits István SP keresztúti ájtatosságát, valamint Ladocsi Gáspár püspök rövid szövegét és John van Bommel időseknek írt keresztútját is tartalmazza ez a kis kötet.

Megvásárolható az Új Ember könyvesboltban
(1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8.),
valamint webáruházunkban: bolt.ujember.hu